

Julien Papp

A francia ellenállás és a szövetséges hatalmak (1940-1944)

A német megszállás alá került európai országok több személyiségéhez, ill. kormányához hasonlóan¹ az 1940. június 5-én honvédelmi helyettes államtitkárrá kinevezett De Gaulle tábornok is Londonba távozott miután az új francia kormányfó, Pétain marsall, június 16-án fegyverszüneti kérelemmel fordult Hitlerhez, elismerve az ország katonai vereségét. Míg Pétain a vezeklés szükségességéről beszélt a franciáknak, de Gaulle június 18-án a BBC-n át a harc folytatására serkentett és csatlakozásra hívta fel az Angliában tartózkodó tiszteket, katonákat, civileket. De Gaulle jogi helyzete azonban alapvetően különbözött a többi menekült státusától amiatt, hogy a francia legalitást a július 10-én teljhatalommal felruházott Philippe Pétain képviselte. Kormányának az Egyesült Államok általi elismerése, Churchill és különösen Roosevelt erre épített francia politikája pedig ellentmondásokhoz vezetett, nevezetesen ahhoz, hogy de Gaulle-nak és a köréje tömörült Szabad Franciáknak nemcsak a németek és a Vichy-rendszer ellen kellett harcolniuk, gyakran szembe kerültek nyugati szövetségeseikkel is. A gyarmati imperializmusból származó gyanakvás, féltékenység szintén rontotta a disszidens tábornok kapcsolatát az angolszászokkal. Másrészt, Roosevelt de Gaulle ellenessége kihatott Churchill magatartására, sőt meghatározó lett, a kapcsolatok rendszerét bonyolította az, hogy mind a két nagy nyugati szövetséges majd Sztálin is közvetlen kapcsolatokat kerestek a belső ellenállással. Ez utóbbi spontán módon indult és szerveződött, egymástól többé-kevésbé elszigetelt csoportokkal és részét képezte a közvélemény tematikájának, ami legalább akkora szerepet játszott a gaullista-szövetséges viszonyok alakulásában, mint a főszereplők személyes tulajdonságai, melyeket a háborús helyzet rendkívüli módon felértékelte ill. előtérbe helyezett.

A kezdeti, szinte idillikus viszony Churchill és de Gaulle között 1940 őszétől kezdett romlani, majd teljesen elmérgesedett 1941 nyarán, a szíriai háború idején. Az Egyesült Államok hadba lépése, és különösen az észak-afrikai partraszállás után Churchill még inkább Roosevelthez igazodott de Gaulle ellen, aki a maga részéről a hagyományos francia-orosz szövetség felélesztésével és a hazai ellenállás egyesítésével próbálta elszigeteltségét megtörni és elismertetni szervezetét a francia legitimitás és állami folytonosság kizárólagos letéteményeseként.

---

¹ „London a megszállt Európa szabad fővárosa” lett. Ide menekült Wilhelmine holland királynő, Haakon norvég király, Hubert Pierlot belga miniszterelnök és külügyminisztere, Paul-Henri Spaak, Luxemburg hercegnője és kormánya (egy részük Kanadába), Edward Beneš Csehszlovákia volt köztársasági elnöke, Sikorski lengyel tábornok, II. Péter jugoszláv és II. György görög király. QUELLIEN, Jean: *La Seconde Guerre mondiale, Le Mémorial de Caen*, Caen, 2004. 107-108.

Churchill és De Gaulle: a «mézeshetek»² (1940 nyara)

Amikor 1940. június 17-én Churchill fogadta de Gaulle-t még csak nyolc napja ismerte őt és négyszer találkozott vele, mindannyiszor drámai körülmények között. Bízott benne, mint katonai vezetőben, és 18-án este az ő személyes közbelépésére tehetette meg első felhívását a francia tábornok a BBC hullámain. A háborús kabinet és a Foreign Office ugyanis nem értett ezzel egyet, kímélni akarta Pétain-t abban reménykedve, hogy az észak-afrikai és közel-keleti francia gyarmatok kormánybiztosai, főrezidensei folytatják majd a német ellenes küzdelmet. A brit kormány óvatos maradt a június 22-én aláírt francia-német fegyverszüneti egyezmény ellenére is. Így amikor 23-án de Gaulle bejelentette egy Francia Nemzeti Bizottmány megalakítását, a Foreign Office bojkottálta kezdeményezését és maga Churchill is meghátrált. Ebben több tényező is közrejátszott, és főként három francia személyiség: Jean Monnet, Charles Corbin és Alexis Léger,³ akik ekkor még Londonban tartózkodtak és hevesen elleneztek, hogy egy „politizáló tábornok” a francia legitimitást megtestesítő szervezet legyen. Erre de Gaulle, anélkül, hogy lemondott volna küldetésének politikai céljáról, szervezetének nevét az „angolok oldalán harcoló francia önkéntes légió”-ra változtatta. Churchill lelkesen támogatta az ötletet és június 28-án a BBC közölte: „Őfelsége Kormányára elismeri de Gaulle tábornokot a Szabad Franciák vezetőjének, bárhol is csatlakoznak ezek a szövetségesek ügyének védelmére”.⁴

Július 3-án azonban az angolok elpusztították a francia hadiflotta Mers el-Kébir kikötőjében horgonyzó több hajóját. Ezt a tragikus eseményt (1.380 francia halott, 370 sebesült) Londonban rövid elhidegülés, majd a Churchill és de Gaulle közötti együttműködés idillikus hetei követték.

A kölcsönös „nagyra értékelés”, „csodálat”, „megbecsülés”, stb. jegyében zajló gyakori találkozások, személyes kapcsolatok meggyorsították de Gaulle mozgalmának a szerveződését. Churchill elrendelte, hogy a BBC rendszeres beszédidőt biztosítson a tábornok számára és intézkedett a szabad francia csapatok toborzása, felszerelése, valamint a gaullista propaganda sikerének érdekében⁵ és igyekezett elősegíteni a gyarmati területek csatlakozását. Az együttműködés csúcspontját képezte az 1940.

---

² CREMIEUX-BRILHAC, Jean-Louis: *La France Libre. De l'appel du 18 juin à la Libération*, Gallimard, Paris, 1996. 65.

³ Jean Monnet (1888-1979): üzletember, az I. világháború alatt a szövetséges csapatok ellátását szervezte. 1919-től a Nemzetek Szövetségének megalapozásán dolgozott. Charles Corbin (1882-1970): Franciaország volt londoni nagykövete (1933-1940). Alexis Léger, költői nevén Saint-John Perse (1887-1975): konzuli és minisztériumi állások után a francia külügyminisztérium főtitkára volt (1933-1940).

⁴ CREMIEUX-BRILHAC: 62-63.

⁵ Július 18-án a brit hatóságok megbízták Richemond Temple ügynökségét egy de Gaulle-t népszerűsítő reklámkiadvány megszervezésével; július 30-án és augusztus 24-én a királynő, majd a király látogatást tettek a francia önkéntesek táboraiban. Uo. 72.

augusztus 7-én megkötött egyezmény, amely formába öntötte a június 28-i deklarációt és hivatalos keretet adott a mozgalom adminisztratív és pénzügyi alapjainak. Eszerint a brit kormány kölcsönök formájában fogja fedezni a gaullisták kiadásait, de a pénzügyminiszter felügyelete mellett. A függőség katonai téren is fennállt. Jóllehet de Gaulle a parancsnoka az általa toborzott csapatoknak, ezek a befogadó országtól függenek mind fegyverzet mind ellátás tekintetében. Churchill nem tudta garantálni a francia területek integritásának a visszaállítását sem, pedig ezt de Gaulle kikötötte, nevezetesen arra az eshetőségre, „*ha netalán az angolok engednének a csábításnak egyik-másik tengeren túli birtokainkat illetően*”.⁶ A nagyon szerény katonai erővel induló Szabad Francia mozgalom (kb. 7.000 ember július végén) ugyanis a gyarmati területek csatlakozásában kereste legitimitásának területi megalapozását. Áthelyezve hadiszállását, de Gaulle arra számított, hogy így véget vethet „*londoni száműzetésének*”. Elsők közt került ellenőrzése alá néhány csendes óceáni sziget (Új-Hebridák, Tahiti, Új-Kaledónia) és főként Közép-Afrika (Csád, Kamerun, Kongó), kb. 3 millió km²-rel. Ez a hatalmas terület gyengén lakott volt ugyan (6 millió bennszülött) és nem rendelkezett számottevő iparral, de nagy jelentőséggel bírt stratégiai szempontból.

Július végén merült fel Francia Nyugat-Afrika csatlakozása, ami de Gaulle elgondolása szerint magával vonhatta volna a Maghreb országait is. A terv Churchill-t is foglalkoztatta, s nem alaptalanul rettegett attól, hogy Dakar német kézre kerül. Ebben az esetben Anglia nyugat-afrikai gyarmatai közvetlenül veszélyeztetve lettek volna és a Közép-Kelet, India, ill. Ausztrália felé vezető tenger útvonalak ki lettek volna szolgáltatva a német tengeralattjáróknak. Mivel Dakar az amerikai kontinenshez legközelebb eső afrikai támaszpont volt, Rooseveltt is helyeselte és nagy figyelemmel kísérte a brit-szabad francia expedíciót.

A szervezők azonban nem számoltak a Vichy iránt elkötelezett nyugat-afrikai főkormányzó, Pierre Boisson elszántságával, így a vállalkozás kudarcot vallott (szeptember 23-25). Az összecsapás által okozott jelentős veszteségeken túl a fiaskónak tartós következményei lettek a szabad francia-angolszász kapcsolatokra. Mind a brit, mind az amerikai sajtó kíméletlenül támadta az expedíció kezdeményezőit, elsősorban de Gaulle-t. Rooseveltt, aki nem sokra becsülte a francia tábornokot, igazolva látta véleményét, és a Szabad Franciákról terjesztett hírek – képtelenek a titoktartásra – ürügyet szolgáltatnak majd arra, hogy a nagy szövetséges hadműveletek de Gaulle beavatása nélkül menjenek végbe. Churchill bár tisztában volt azzal, hogy a kudarc a brit admirális tévedése volt, mégis úgy gondolta, hogy de Gaulle minden tekintélye és befolyása ellenére sem képviselheti Franciaországot, mert a francia gyarmatok és a hadiflotta nagy része a Vichy-kormány fennhatósága alatt maradt.

---

⁶ DE GAULLE, Charles: *Mémoires de guerre. L'Appel 1940-1942*, Plon, Paris, 1954. 80.

A de Gaulle - angolszász szövetség és a Vichy-kormány (1940. szeptember-1942. november)

A brit háborús kabinet jegyzőkönyve szerint a Dakar elleni akcióig az angolok, Mers el-Kébir esetétől eltekintve, hallgattak de Gaulle-ra a franciaországi helyzet megítélésében. „Dakar után a brit kormány politikát változtatott. Közeledést keresett Vichy-vel és azóta szüntelenül egyezkedik vele. A másik ok, Szíria”.⁷

Vichy részéről az alapvető kérdés az angol tengeri blokádnak enyhítése, azaz a meg nem szállt részek élelmezése volt. A félhivatalos érintkezések során (Mers el-Kébir után Pétain megszakította a diplomáciai kapcsolatot Nagy-Britanniával) 1940 őszén egy bizonyos egyensúly jött létre a „gyarmati status quo” kölcsönös elfogadásával: az angolok jóindulata ellenében Vichy lemond a Hitlerrel való „aktív” kollaborációról és a de Gaulle-hoz csatlakozott területek erőszakos visszaszerzéséről. Mindezt írásba foglalta egy „protokoll egyezmény”, miután október 22-én Louis Rougier professzor Londonba érkezett, megerősítve a madridi angol és francia követségek révén eszközölt üzenetváltásokat. Churchill megígérte azt is, hogy a BBC tartózkodni fog a Pétain-ellenes megnyilatkozásoktól és nagy reményeket fűzött Weygand tábornokhoz. Írt is neki és biztatta, hogy Észak-Afrikában „lengesse meg a rebellió zászlaját”. Hideg zuhanyként jött azonban Hitler és Pétain kézfogása Montoire-ban, és az a hír, hogy Laval és Darlan német kézre adnák az észak-afrikai flottát és bázisokat. Churchill kétszer is üzent Rooseveltnek, hogy intse rendre Pétain marsallt. Weygand részéről az elutasító válasz szintén csalódást okozott.

De Gaulle a november 2-án Brazzaville-ből küldött táviratában úgy vélte, hogy „a Szabad Franciák szemében a Vichy-kormány pusztá léte [...] igazolhatatlan sérelem Franciaország becsületére és érdekeire nézve”. Válaszul a Montoire-i találkozóra és azért is, hogy akadályozza a Foreign Office „megértő” politikáját Pétain iránt, már október 27-én megalakította a Gyarmati Védelmi Tanácsot, mint teljesen független intézményt, amely fenntartja magának a jogot arra, hogy a nagyhatalmakkal közvetlenül tárgyaljon. Mindjárt át is adott a Léopoldville-ben székelő amerikai konzulnak egy üzenetet, amiben közli Roosevelt-tel, hogy a Tanács magára vállalja az atlanti térség francia területeinek az igazgatását (Antillák, Guyana, Saint-Pierre-et-Miquelon) abban az esetben, ha az Egyesült-Államok ezeket megszállja. Egyúttal egyezményt javasolt, miszerint az amerikaiak használatba vehetnék a nyugati féltéke légi- és tengeri támaszpontjait. Londonba visszatérve nem győzte hangoztatni, mennyire értelmetlen minden tárgyalás Pétain marsallal, akit „magával ragadott a szenilitás, a pesszimizmus és az ambíció végzetes keveréke”.⁸ Mindez hallatlanul felháborította a Foreign Office hivatalnokait, annál is inkább mert Laval eltávolítása december 13-án azt látszott bizonyítani, hogy Vichy politikája az

---

⁷ KERSAUDY, François: *De Gaulle et Churchill. La mésentente cordiale*, Perrin/Tempus, Paris 2003. 219-220.

⁸ Uo. 119.

angolok által kívánt irányba halad. Lord Halifax külügyi államtitkár kijelentette: „*Feltéve, hogy a francia gyarmatbirodalom egészségesen német- és olasz ellenes marad és hogy eszerint cselekszik, nekünk teljesen mindegy, hogy ez de Gaulle, vagy olyan vezetők alatt történik, akik nem akarnak Vichy-vel szakítani*”.⁹

1941 elején az Atlanti csata és a Földközi-tenger térségében folyó hadműveletek eseményei, ill. a szabad francia csapatok részvétele szövetségeseik oldalán az afrikai harcokban (Szudán, Egyiptom, Etiópia, Eritrea) elterelték a figyelmet a londoni franciák és angol szállásadók közti feszültségről, incidensekről. Ám hamarosan a politikai ellentétek épp a katonai együttműködés egyik frontján, a Közel-Keleten válnak élesebbé.

De Gaulle-ék arra számítottak, hogy békés úton átállíthatják az itteni két mandátumot, Szíriát és Libanont, és tárgyalásokat folytattak Gabriel Puaux kormánybiztossal, amikor 1940. december végén Pétain a fanatikus Dentz tábornokot nevezte ki a helyére, s aki azzal kezdte, hogy minden gaullistát bebörtönzött. Ennek ellenére, de Gaulle elképedve tapasztalta, hogy az angolok továbbra is a legjobb viszonyban maradtak a helyi adminisztrációval. 1941 februárjában pl. Dentz Beirutból Marseille-be hajóztatott 200 francia tisztet és katonát, akik megpróbálták átállni a szövetségeseik oldalára. Az angolok még a blokád alkalmazásától is eltekintettek, s így Franciaországból akadály nélkül érkezett Szíriába és Libanonba az élelmiszer utánpótlás, innen pedig az anyaország felé olyan termékek, mint a gyapjú, a gyapot és a selyem (ez utóbbi, hasznos lévén az ejtőernyők gyártásához, legtöbbször a németeknél kötött ki). Vichy-ben Laval távozását követően az angol ellenességéről ismert Darlan admirális lett 1941. február 10-én a kormány második embere, anélkül, hogy London erre reagált volna. Churchill, ha meg is értette de Gaulle felháborodását, és még egy közel-keleti szabad francia katonai akciót is támogatott volna, nem rendelkezett abszolút hatalommal se miniszterei, se tábornokai felett. „*Igy [...] a Foreign Office-hez intézett parancsai, hogy Vichy helyett De Gaulle-t részesítsék előnyben, csakúgy mint a War Office-nek adott azon utasításai, hogy működjék szorosabban együtt a Szabad Franciaországgal, gyakorlatilag holt betűk maradtak. Ugyanez lett a sorsa azoknak a táviratoknak, amiket Wavell tábornoknak [a közel-keleti brit haderők főparancsnoka] küldött, megparancsolva neki, hogy támogassa De Gaulle-t a Közel-Keleten és máshol*”.¹⁰

1941. május 2-án felkelés tört ki Irakban az angolok ellen Rachid Ali miniszterelnök és egy csoport náci barát katonatiszt vezetésével. Ezek miután Hitlerhez fordultak segítségért, Darlan beleegyezett, hogy a Szíriában tárolt francia fegyvereket Dentz átadja az iraki felkelőknek; ezenkívül a Luftwaffe használatba vehette Szíria repülőtereit. Churchill azonnal látta, milyen súlyos veszélyt jelent német repülő egységek érkezése a Közel-Keletre, és Wavell minden tiltakozása ellenére (mivel a líbiai frontról kellett csapatokat elvonni) elrendelte a Szíria elleni támadás előkészítését a szabad francia erők

---

⁹ CREMIEUX-BRILHAC: 135.

¹⁰ KERSAUDY: 134.

bevonásával. Egy megbízható informátor, a de Gaulle-hoz május 21-én átállt Collet ezredes egyébként megerősítette, hogy a szíriai francia csapatoknak nem a németekkel, hanem az angolokkal és gaullista szövetségeseikkel akartak szembe szállni. Vichy katonasága egyébként Franciaország vereségének volt a terméke, mentalitását a Pétain és rendszere iránti hűség jellemezte. Weygand ki is jelentette, hogy az új hadsereg szakít a III. Köztársaság idején szokásos apolitizmussal. *„Valójában, [...] a fegyverszüneti hadsereg a kollaboráció hadserege volt. Nem volt más rendeltetése, mint a Szabad Franciaország mozgalma és a Szövetségesek elleni harc (Dakar, Szíria, Madagaszkár, Észak-Afrika)”*.¹¹

A Szíria ellen 1941. június 8-án megindított akció heves összecsapásokkal és nagy veszteségekkel zajlott július elejéig, amikor is Dents tábornok fegyverszünetet kért. De Gaulle, aki mellesleg rossz tapasztalatokat szerzett a brit segítségről és hadvezetéséről, már június 19-én megfogalmazta a feltételeket és meg is vitatta ezeket Wavell tábornokkal és a kairói angol követtel, mielőtt elküldték volna a dokumentumot a Foreign Office-nak. Ennek a lényege az volt, hogy Franciaországot Szíriában és Libanonban a szabad francia hatóságok képviselik Anglia részvételével, kilátásba helyezve a két terület függetlenségét. Vichy katonái szabadon választhattak: vagy visszatérnek az anyaországba, vagy átállnak a szövetségesek oldalára. Ám mindezt a Foreign Office figyelembe se vette. A július 13-án Saint-Jean-d'Acre-ban megkötött egyezmény kivételes nagylelkűséggel kezelte Vichy embereit és teljesen azt a látszatot keltette, hogy Szíriát és Libanont angol kézre adja. De Gaulle hevesen reagált, egymás után tett angol ellenes deklarációkat, s úgy nézett ki, hogy szakításra kerül sor. Churchill szerint de Gaulle megbolondult: *„Nyilvánvaló, hogy elvesztette az eszét”* - mondotta, majd eltiltotta a BBC antennájától és attól is, hogy elhagyja Angliát.¹² Szeptemberben támadt az az ötlete, hogy meg kell szervezni egy szabad francia végrehajtó bizottságot. Ennek de Gaulle tiszteletbeli elnöke lett volna, mintegy *„felhívítóa”* a makacs tábornokot. Az *„összeesküvés”* pillére Muselier admirális, a szabad francia flotta parancsnoka volt. A dolog azonban visszajára sült el, mert de Gaulle létrehozta a Francia Nemzeti Bizottságot (1941. szeptember 24), ami valójában (és eredeti terve szerint) egy ideiglenes kormány magja lett, 1942 tavaszán pedig végleg eltávolította az intrikus admirálist.

Ezidőtájt zajlott le a Madagaszkár elleni brit akció, ezúttal a gaullisták teljes kizárásával (1942. május 5). Az angol tábornokok azzal érveltek, és Churchill osztotta véleményüket, hogy a Szabad Franciák jelenléte csak gerjeszti Vichy csapatainak az elszántságát. De Gaulle szemében viszont egy újabb bizonyítéka volt ez a *„pefide Albion”* mesterkedéseinek. *„Szegény Churchill! - fakadt ki egyszer - Folyton elárul bennünket és haragszik ránk, amiért el kell árulnia minket”*. Június elején még azt is fontolgatta, hogy átteszi székhelyét a Szovjetunióba.¹³ Az itt vázolt konfliktusokat megelőzően ugyanis két nagy- a háború menetére

¹¹ CORDIER, Daniel: *Jean Moulin. La République des catacombes*, Gallimard, Paris, 1999. 205.

¹² Uo. 98.

¹³ KERSAUDY: 193, 217.

döntő jelentőségű esemény, a Szovjetunió és az Egyesült-Államok hadba lépése, nem maradt hatás nélkül a francia ellenállás helyzetére. Az amerikaiakhoz de Gaulle nagy reményeket fűzött, jöllehet minden együttműködési javaslata, amit addig Rooseveltnek tett, válasz nélkül maradt.

Churchill-lel szemben, aki de Gaulle anglofóbiája ellenére megőrizte rokonszenvét Franciaország iránt, Roosevelt az I. világháború tapasztalatai és az 1940-es vereség alapján ítélte meg a franciákat. Az ő embere az 1914-18-as Pétain volt, és de Gaulle-ban hol egy diktátor jelöltet, hol egy kommunista ügynököt látott. Nem fért össze a két személyiség származás és nevelés tekintetében sem. Roosevelt egy kényelmesen élő dzsentri család dédelgetett gyermeke volt, míg de Gaulle szerény anyagi körülmények közt, tudást tisztelő, dolgos környezetben nőtt fel. Később a Harvardot Roosevelt dilettáns egyetemistaként végezte, míg de Gaulle elmélyült tanulmányok során jutott el a Saint-Cyr-i katonai iskoláig.¹⁴ A ravasz reálpolitikus és kellemes (de lekezelő) társalgó Roosevelttel szemben de Gaulle az erkölcsre és a becsületre hivatkozott, gyakran gőgös volt és „nem szerette az embereket, csak a történelmüket; főleg Franciaországét”, ahogyan ezt az egyik ellenállási mozgalom vezetője megjegyezte. Mindezen túl csodálta az amerikai elnököt, aki rokkantsága ellenére bátran viselte a háború és a háborús diplomácia terheit.

Amióta 1941 karácsonyán a Szabad Franciák Washington akarata ellenére elfoglalták Saint-Pierre-et-Miquelon szigeteit az amerikai elnök kifejezetten gyűlölte a francia tábornokot, és ellenszenvét nagy igyekezettel szították közvetlen tanácsadói is: Leahy admirális, Cordell Hull államtitkár és helyettese, Sumner Wells, ill. a francia antigaullisták közül, Alexis Léger, a Quai d'Orsay volt főtitkára, aki de Gaulle-t fasiszta kalandorként kezelte. Az alapvető ellentét persze politikai volt: Roosevelt, Hull és Welles kezdettől fogva a Vichy-kormánnyal való jó kapcsolatok fenntartására törekedtek, amit a Szabad Franciaország elismerése lehetetlenné tett volna. Nem zavarta őket a pétainista rendszernek a náci megszállókkal rivalizáló embertelen törvényhozása sem, mondván, hogy elismerték Mussolinit, Hitlert és Sztálint is, függetlenül államformájuktól. Egyébként az amerikai szóhasználatban ami legális, az legitim is volt. Márpedig Roosevelték szerint Pétain-t alkotmányosan a köztársasági elnök nevezte ki és szabályszerűen: a parlament szavazott neki teljhatalmat. Az volt tehát a fontos, hogy ne kényszerítsék Pétain-t olyan helyzetbe, hogy tovább lépjen a kollaboráció útján és Hitler kezére adja a hadi flottát és a támaszpontokat. Ennek ellenében az Egyesült Államok gazdasági segítséget, elsősorban élelmiszer segélyeket nyújtanak a meg nem szállt zónának és az észak-afrikai területeknek. Roosevelt elképzeléseit Vichy-ben William Leahy, Észak-Afrikában pedig Robert Murphy képviselte. 1940 végén ide nevezték ki Weygand tábornokot kormánybiztosnak, így vele kötötte meg Murphy az itteni amerikai segítségről szóló egyezményeket (1941. február 26).

---

¹⁴ BEZIAT, André: *Franklin Roosevelt et la France (1939-1945): La diplomatie de l'entêtement*, L'Harmattan, Paris, 1997. 445.

Szintén 1941 elejétől kezdve küldte jelentéseit Vichy-ből Leahy admirális. Rooseveltnak bizalmasa lévén, levelei nagy károkat okoztak de Gaulle-nak és mozgalmának. A politikai és diplomáciai tapasztalatokkal nem rendelkező Leahy-nek ugyanis nagyon felületes ismeretei voltak Franciaországról, nem beszélte a nyelvet, nem érintkezett a lakossággal és kézpénznek vette, amit a tolmácsok mondtak neki. Olyanokat írt például, hogy a gaullista mozgalom teljesen jelentéktelen, akik erre hivatkoznak tulajdonképpen az ókori Gallia hívei. Egy gaullista azt mondta neki, hogy Vichy miniszterei már per nélkül is halálra vannak ítélve. Egy másik levélben azt írta, hogy a partizánok rosszul szervezett, rosszul irányított elemek, akik furcsa módon „*ide-oda dobálnak egy-egy bombát*”.¹⁵

A Montoire-i Hitler-Pétain kézfogás, majd 1941 tavaszán az iraki események és Darlan májusi egyezményei a németekkel azért megrendítették Rooseveltnak Vichyvel szembeni politikáját és kormánya megértőbbnek kezdett mutatkozni a Szabad Franciák iránt. Ez utóbbiak már 1941 őszén közvetve részesülhettek az Egyesült Államok által létesített kölcsön- bérletből (*prêt-bail*) és hivatalosan képviseltethették magukat Washingtonban (a Nemzeti Bizottmány elismerése nélkül, így de Gaulle továbbra is ki volt zárva az Egyesült Nemzetek Deklarációját aláírók listájából). A Saint-Pierre-et-Miquelon-i incidenset követő elhidegülés után Washington újra közeledett a Szabad Franciákhoz, mivel a háború kiterjedése a csendes óceáni térségben előtérbe helyezte a de Gaulle-hoz csatlakozott szigetek stratégiai fontosságát. Még mielőtt az angolok elfoglalták volna Diego-Suarez kikötőjét Madagaszkár szigetén, szintén a japán hódítás elleni harc keretében jött létre 1942. január 15-én egy megegyezés, miszerint az amerikaiak igénybe vehették katonai műveleteikhez Új-Kaledóniát. Ennek ellenében garantálták az itteni francia szuverenitást és elismerték tárgyaló félként a Nemzeti Bizottmányt. Egyidejűleg de Gaulle katonai missziót küldhetett Washingtonba, majd március 6-án képviselőt kapott a Londonban székelő csendes óceáni háborús bizottságban.

Patch tábornok március 12-én érkezett Numeába 15.000 katonával és ezt követte több amerikai kontingens. Kezdetben jók voltak a kapcsolatok a franciákkal, de a helyzet hamarosan zavaros lett a gaullista kormánybiztos, D'Argenlieu, Sautot kormányzó, Patch tábornok és a bennszülött lakosság közt fellépő, eléggé tisztázatlan összeütközések miatt. De Gaulle gyanút fogott: úgy tűnt, az egészet Patch rendezte azzal a céllal, hogy megkaparintsa Új-Kaledóniát. Rooseveltnak ismét bizonyítva látták, hogy a gaullistákat jobban érdekli gyarmataik megőrzése, mint a tengelyhatalmak elleni közös küzdelem. E súrlódások ellenére az amerikai-szabad francia együttműködés újabb területre talált Francia Egyenlítői-Afrikában. Itt se ment azonban minden könnyen: Washington konzulátust létesített ugyan Brazzaville-ben, de a kongói Pointe-Noire repülőtere miatti viták hat hónapig elhúzódtak. Madagaszkár esetét is ideszámítva, minden azt mutatta, hogy Washington és London csak helyi hatóságokként tárgyaltak a szabad francia Nemzeti Bizottmánnyal és

---

¹⁵ Uo. 169-170.

továbbra is Vichy szuverenitása volt a mérvadó. Ennek Damoklész kardja ott lebegett tehát a gaullistákhoz csatlakozott vidékek fölött is. De Gaulle attól tartott, hogy az angolszászok visszaadják majd ezeket Pétain Franciaországának, elfogadva a kollaboráns rendszert és ennek politikusait, aminek szerinte nem lehet más kimenetele, mint egy polgárháború, holott az ő célja a nemzeti egység megőrzése.

A nyíltan kollaboráns Pierre Laval visszatérése Pétain államfő kormányának az élére (1942. április 16) ismét dilemma elé állította az amerikai vezetőket: fenntartani a kapcsolatot Vichy-vel vagy szakítani vele és elfogadni a Szabad Franciaországot. Adolf Berle, a Brain Trust egyik régi szakértője azt javasolta, hogy létre kell hozni ellenállókából egy civil személy által vezetett politikai nemzeti bizottmányt, s mellette de Gaulle megőrizné a Szabad Francia Erők parancsnokságát. Így akarták megfosztani a tábornokot minden politikai szereptől. Fel is vették a kapcsolatot a volt francia képviselőház és szenátus elnökével, Edouard Herriot-val és Jules Jeannenay-vel, akik azonban nem akarták elhagyni Franciaországot. Az angolszászok állandóan kifogásolták, hogy de Gaulle mozgalmában nem voltak ismert francia politikusok. Ezért Washington Vichy-vel szembeni politikáját támadva egy 1942. április 1-én mondott beszédében a tábornok erre a kritikára is élesen reagált: *„Akik csodálkoznak azon, hogy nincsenek közöttünk elhasznált politikusok, bóbiskoló akadémikusok, kombinációikhoz idomított üzletemberek és rendfokozataiktól kimerült tábornokok, emlékeztetnek azokra a kis európai udvarokra, melyek a nagy francia forradalom idején sértődötten tapasztalták, hogy Turgot, Necker és Loménie de Brienne nem ülnek a Közléti Bizottságban”*. S még hozzátette: *„A Harcoló Franciaország kész együtt haladni szövetségeseivel, azzal a kifejezett feltétellel, hogy szövetségeseik is vele mennek”*.¹⁶ Az efféle megnyilatkozások jól tükrözték de Gaulle nehéz helyzetét 1942 nyarán. Támadták személyét az amerikai francia emigráció különböző irányzatai és saját hívei is torzsalkodtak Washingtonban. Katonáinak Bir-Hakeim-i fegyvertényével tele voltak a lapok (május 27-június 11), de május 30-án a Memorial Day ünnepére Vichy követségének attaséi kaptak meghívót és nem a szabad francia misszió tisztjei. Ami pedig a Churchilltől várható segítséget illette, de Gaulle mindjárt az amerikaiak hadba lépéskor megjegyezte: *„Ezentúl az angolok nem fognak semmit se tenni Roosevelttel beleegyezése nélkül”*.¹⁷

Nehéz helyzetében a Szabad Franciaországnak az amerikai sajtó egy jelentős része és a hazai francia közvélemény volt a legfőbb támasza. Május 23-án a New York Times vezércikke védelmébe vette a Szabad Franciákat, hangsúlyozva, hogy Laval visszatérése után nem volt többé helye a Vichy iránti békülékeny politikának. Az újságok révén szintén megerősítést nyert, hogy de Gaulle a francia illegális mozgalmak számára is az ellenállás szimbóluma lett. Végül, a Szovjetunió hadba lépése lehetővé tette, hogy de Gaulle a diplomácia eszközével is megpróbálja ellensúlyozni angolszász szövetségeseinek nyomását.

---

¹⁶ Uo. 235-236.

¹⁷ KERSAUDY: 174.

De Gaulle és az "orosz szövetség" (1941. június 22-1942 november)

Churchillhez hasonlóan de Gaulle is számított már 1940 nyara óta a Szovjetunió hadba lépésére.¹⁸ Azt remélte, hogy ezáltal a francia kommunisták is csatlakoznak majd a németellenes küzdelemhez. Jóllehet környezetét Londonban erős kommunista ellenesség jellemezte, különösen a német-szovjet paktum miatt, a Szabad Franciaország orgánumai tartózkodtak minden olyan megnyilatkozástól, amely egy jövőbeli közeledést lehetetlenné tett volna. Sőt már 1940 decemberében a politikai ügyek vezetője, Gaston Palewski, nem hivatalos kapcsolatba lépett a londoni szovjet nagykövettel, Iván M. Majszkijjal, aminek akkor még nem lett folytatása. Megváltozott a helyzet a Szovjetunió elleni német agresszió után, amikor is egymást követték az üzenetek és deklarációk, biztosítva a megtámadott országot a Szabad Franciák szolidaritásáról, együttműködési szándékairól. *„Anélkül, hogy elfogadnánk a szovjet rendszer hibáit, sőt bűneit - írta június 24-én a Közel-Keleten tartózkodó de Gaulle - ki kell jelentenünk, hogy határozottan az oroszok mellett vagyunk”*. Katonai- majd diplomáciai kapcsolat jött létre 1941. június 28-án, ill. szeptember 26-án. A szovjet kormány elismerte de Gaulle-t a Szabad Franciák vezetőjének és ígéretet tett Franciaország függetlenségnek visszaállítására. A Nemzet Bizottmányt illetően ugyan Churchillhez hasonló álláspontot foglalt el, de képviseltette magát a gaullistáknál, akkreditálva hozzájuk Alexandre Bogomolovot, aki előzőleg Vichy-ben volt szovjet követ (június 22-e után Pétain kormánya megszakította a diplomáciai kapcsolatot Moszkvával). Ezt követően, 1942 márciusában, de Gaulle egy köztársasági érzelmű diplomatát, Roger Garreau-t, és Petit tábornokot delegálta Moszkvába.

A közeledés kizárt minden elvi jellegű engedményt. Így 1941. július 7-én, amikor a moszkvai angol nagykövet, Stafford Cripps, közölte, hogy három Szovjetunióban tartózkodó francia kommunista vezető, Maurice Thorez, André Marty és Raymond Guyot szeretnének Londonban tárgyalni a Szabad Franciák vezérkarával, a válasz mereven elutasító volt: *„De Gaulle nem akar semmiféle kapcsolatot az illető személyekkel”*.¹⁹ Annál kevésbé, mert a három pártvezető dezertált 1939-ben és a katonai bíróság halálra ítélte őket (köztük Thorezt). Végül az angol kormány jóvoltából Guyot Londonba jöhetett, ahonnan két rádióssal egy Lysander 1942. március 4-én Dél-Franciaországba szállította.

Jellemző, hogy de Gaulle mindig az *„Oroszország”, „orosz nép”, „orosz*

---

¹⁸ CREMIEUX-BRILHAC: 320. A tájékozott kortársak jól látták, hogy a német-szovjet paktum *„természetellenes”* volt. Ezt maga Hitler így fogalmazta meg a Szovjetunió elleni támadás előestéjén Mussolininek küldött levelében: *„Miótán meghoztam ezt a döntést, ismét szabadnak érzem magam. Annak ellenére, hogy őszintén kívántam egy végleges enyhülést, a Szovjetunióval való együttműködés nagy nyomást jelentett számomra. Mert szakításnak tünt ez egész múltammal, világnézetemmel és előző kötelezettségeimmel. Boldog vagyok, hogy megszabadultam ettől az erkölcsi nyomástól.”* VOLKOGONOV, Dimitri: *Staline. Triomphe et tragédie*, Flammarion, Paris, 1989. 300.

¹⁹ CREMIEUX-BRILHAC: 321.

hatalom”, stb. kifejezéseket használta a régi francia-orosz kapcsolatok hagyományai szerint. Amint azt Visszaemlékezéseiben írta, „*az a tény, hogy Oroszország hadba lépett, a legnagyobb remények távlatát nyitotta meg [és] jelenléte a szövetségesek táborában egyensúly tényezőt jelentett az angolszászokkal szemben, amit számítottam is jól kihasználni*”.²⁰ Kezdeményezései közt említhető az a kísérlet, hogy szembeállítsa egy francia-orosz szövetség sajátos érdekeit az angolszászokéval, mint tengeri hatalmakkal. Egyébként nem győzött Majszkijnál panaszkodni az angolokra, kételyeit fejezve ki pl. a második front ígérétét illetően. Konfliktust eredményezett a Bogomolovnak javasolt katonai együttműködés (1941. december 6) megvalósítása is, mivel a brit katonai vezetők nem akartak lemondani az általuk kiképzett francia pilótákról és azzal fenyegetőztek, hogy feloszlatták a Szabad Francia Légierőt. Ezért csak 1942. november 28-án érkeztek francia repülősök a Szovjetunióba, ahol 1943. áprilisban kerültek bevetésre a kalugai fronton. Az egységet később megerősítették és így jött létre a „*Normandia-Nyemen ezred*”.

Feltűnően megleghangú rádióbeszédben köszöntötte de Gaulle 1942. január 20-án a Vörös Hadsereg Moszkva védelmében kifejtett küzdelmét. Az „*orosz nép*” dicsőítése egybeesett azzal az óriási rokonszenvvel és reménységgel, amit a szovjet katonák hősiessége váltott ki mind Angliában, mind Franciaországban. Ami az Egyesült Államokat illeti, egy Gallup-közelvéleménykutatás szerint már hat hónappal a japán támadás előtt az amerikai lakosság 73%-a a Szovjetunió győzelmét kívánta.²¹ Az angolok persze átláttak a szitán. A Foreign Office mindjárt a de Gaulle-angolszász ellentétekkel hozta kapcsolatba a tábornok orosz barát demonstrációját. William Strong altitkár szerint Moszkva nem sokba nézte a Szabad Franciákat, sokkal fontosabb volt számára a jó viszony fenntartása Londonnal és Washingtonnal. Pierre Cot, a francia Népfrent-kormány volt minisztere (és az amerikai antigauillisták egyike) is azt a kijelentést tette, hogy „*az oroszok kacérkodnak de Gaulle-lal, de az amerikaiakkal tárgyalnak*”.²² Valóban, a Szovjetunió – hat hónap alatt elveszített két millió embert és nehéz fegyverzetének a felét –, a nyugati hatalmaktól várt ekkor hadifelszerelést és a második front megnyitását is. Egyébként Roosevelthez hasonlóan Sztálin is úgy vélte, hogy Franciaországnak, mint hatalomnak, egyszer s mindenkorra befellegzett. Gyanakvását növelték azok a hírek, melyek szerint a tábornok fasisztákkal és *cagoulard*-okkal²³ volt körülveve. 1942. januárban egy beszélgetést követően

---

²⁰ DE GAULLE: 193.

²¹ FONTAINE, André: *Histoire de la guerre froide. I. De la révolution d'Octobre à la guerre de Corée 1917-1950*, Ed. du Seuil/ Points-Histoire, Paris 1983. 198.

²² CREMIEUX-BRILHAC, Jean-Louis: *La Résistance française et les politiques des Alliés*, Les Cahiers de l'Institut d'Histoire du Temps présent, n° 27, Juin 1994. 20.

²³ A Cagoule, „*csuklyás*” szervezet tagjai. Ezen a néven volt ismert a szélső jobboldali Titkos Forradalmi Akció Bizottság (CSAR), amely az 1930-as években terrorista cselekményekkel akarta megdönteni a köztársasági rendszert. Volt tagjai közül egyesek a Vichy-kormányt követték, mások az ellenálláshoz csatlakoztak.

Majszkij is az olasz fasizmus és a „modern bonapartizmus elemeit” vélte felismerni a disszidens tábornok programjában. Úgy látta, hogy de Gaulle becsületes, de „zavaros fejű és meglepően járatlan a politika művészetében”. Feltűnő volt tehát az 1942. májusban bekövetkezett fordulat, amikor is Molotov egy 14-én küldött táviratában a következőket írta londoni nagykövetének: „Jól ismerjük de Gaulle-t és környezetének sajátosságait. Tekintettel kell azonban lenni mindenekelőtt arra, hogy de Gaulle [...] annak a Franciaországnak lett a szimbóluma, amelyik nem akarja magát alávetni a hitleri megszállók uralmának [...]. Ami de Gaulle-nak az angolokkal való kapcsolatát illeti, figyelembe kell venni [...], hogy az a törekvése, hogy ne kerüljön egy külföldi kormányzat teljes függőségébe, a mi szempontunkból egy pozitív vonás.

Tartózkodni kell tehát minden olyan kísérletben való részvételtől, ami de Gaulle „megszelídítését”, célzódná [...] Irányelvként közöljük önnel, hogy ami bennünket illet, egyáltalán nem látjuk szükségesnek Angliához és az Egyesült Államokhoz igazodni a Nemzeti Bizottmánynak, mint Franciaország ideiglenes kormányának az elismerése kérdésében [...]. Önnel habozás nélkül meg kell értetnie de Gaulle-lal és környezetével, hogy a Szabad Franciák mozgalma csak akkor lehet sikeres, ha a Hitler-ellenes irányzatokra támaszkodnak Franciaországban és így ténylegesen nemzeti mozgalommá alakulnak”.²⁴

A fordulatot nyilván magyarázta a Szovjetunió szorongatott helyzete is a Wehrmacht nyári offenzívája miatt. Amint ezt Molotov 1942. május 20-án Londonban az angol-szovjet egyezmény megkötésekor kifejtette, a második front megnyitása lekötött volna vagy ötven német hadosztályt. Egyidejűleg sürgette a francia kommunista pártot és a gaullistákat, hogy fokozzák fegyveres akcióikat a megszállók ellen. A tennivalókat Bogomolov már februárban összefoglalta, figyelmeztetve, hogy csak azoknak lesz helyük a győztesek asztalánál, akik segítették Oroszországot. A spanyolok 1812-13-as példájára és Jugoszláviára hivatkozva sürgette gaullista csoportok kiépítését Franciaországban. Úgy gondolta, hogy a franciákat, különösen a kommunista munkásokat, inkább a nemzeti zászlóval, mint a lotaringiai keresztel lehet csatlakoztatni. Végül megerősítette, hogy Sztálinnak nem áll szándékában Franciaországot egy kommunista rendszer elfogadására ösztökélni.

1942. május 24-én Molotov találkozott de Gaulle-lal. A másfélórás tárgyalás megpecsételte a „független” katonai és politikai szövetséget. A kölcsönös támogatásra tett különböző ígéreteken túl a legkézzelfoghatóbb bizonyára az volt, hogy Moszkva elismerte de Gaulle-t minden francia ellenállási mozgalom vezetőjének, ami hallgatólagosan a francia kommunista ellenállás alárendelésének elfogadását jelentette. S az amerikaiakkal ellentétben, de Gaulle mozgalmát ezentúl a Szovjetunió az Egyesült Nemzetek tagjaként Franciaország kizárólagos képviselőjének tekintette. Említésre méltó az is, hogy júniustól kezdve Ilja Ehrenburg a Szabad Franciaország új hetilapjának, a *Marseillaise*-nek a moszkvai tudósítója lett. E változások viszont hatással voltak a francia-lengyel kapcsolatokra, mivel de Gaulle kifejezetten az eljövendő

---

²⁴ CREMIEUX-BRILHAC: 325-326.

lengyel-szovjet megegyezésekre bízta Lengyelország függetlenségének a sorsát. Sikorskiékát sértette a müncheni egyezmények gaullisták általi elítélése is, hisz akkor Lengyelország is részt vett Csehszlovákia feldarabolásában.

A második front elhalasztásának se lett negatív hatása a szabad francia-szovjet viszonyokra, sőt feltűnt egy háború utáni, amerikai befolyást ellensúlyozandó együttműködés terve. Mindezek ellenére de Gaulle továbbra is ki volt téve a két nagy hadviselő fél reálpolitikájának. Igazában, mind diplomáciai sikerét, mind politikai befolyásának elmélyülését a belső ellenállással és a francia néppel szőtt kapcsolatainak köszönhette.

A Szabad Franciaország és a belső ellenállás (1940. június-1942 november)

De Gaulle megfogalmazását követően igen elterjedt a francia történeti irodalomban a külső- és belső ellenállás kifejezés használata. Történelmileg azonban e formális és politikai szándékú megkülönböztetés mögött két sajátos formáció létezett: a gaullista Szabad Franciaország (*la France libre*) tevékenységében, lehetőségeiben, sőt célkitűzéseiben is különbözött a hazai illegális csoportoktól, amelyeknek az összessége képezte a szó szoros értelmében vett ellenállást (*la Résistance*). A katonai és államhatalmi keretekben gondolkodó gaullista szervezettel ellentétben az ellenállás összetettebb, ellentmondásosabb volt: „*egyéni és társadalmi lélektan, változatos stratégia, az ország szellemi és intellektuális fejlődésének gyarapítása, a politika meghatározó szerepe, rendkívüli bátorságról való bizonyosságtétel az éjszakában a hagyományos küzdelem lovagias aspektusai és a nemzetközi jog védelme nélkül, szemben a kínzással, a deportálással, a halállal, ez volt az ellenállás*”.²⁵ Kapcsolata a gaullistákkal az első években (1940-41) nem volt, így az ellenállás a gyakorlatban alakította ki azt a két alapvető szervezeti formát, amit a beavatottak már akkor is megkülönböztettek: a hálózatokat (*les réseaux*) és a mozgalmakat (*les mouvements*). A hálózatoknak nevezett, többé-kevésbé kiépült, ill. tartós láncolatok a különböző mentőakciókhoz (szökött hadifoglyok, szövetséges pilóták, zsidó- és politikai menekültek, stb. megsegítése) és a korai hírszerzés szükségességéhez kapcsolódtak. Ez utóbbit illetően már 1940 nyarán, amikor Nagy-Britanniát fenyegette a német invázió, az angol szerveknek (MI-Military Intelligence, SOE-Secret Operations Executive) sikerült a francia fegyverszüneti hadsereg néhány németellenes tisztjével együttműködve hírszerző hálózatokat, később szabotázs cselekményekre specializált csoportokat létrehozni. A technikai feltételeket az angolok biztosították, de az informátorok a helyi lakosságból kerültek ki. A normandiai Eure megyében pl. a „Hector” csoport tagjai közt volt rajztanárnő, jegyző, optikus, pap, csendőr, szobafestő. A szervezet 1940 decemberétől az 1941. októberi letartóztatásokig tájékoztatott a német csapatok mozgásáról, a Szajnai hadműveletekről és eljuttatta Évreux repülőterének alaprajzát az angoloknak.²⁶

²⁵ DUROSELLE, Jean-Baptiste: *Politique étrangère de la France. L'abîme 1939-1944*, Imprimerie Nationale, Paris, 1986. 413.

²⁶ NOGUERES, Henri: *Histoire de la Résistance en France, juin 1940-juin 1941*, R.Laffont, Paris, 1967. 219. PAPP, Julien: *La Résistance dans l'Eure 1940-1944*, Ed. du Sapin d'Or, Epinal, 1988. 19-20, 33.

Természetesen, a brit szervek először a Szabad Franciákhoz fordultak, hogy küldjenek felderítő tiszteket Bretagne-ba és Normandiába információk gyűjtésére. Ezek a missziók (mintegy 30 ügynök 1941. decemberig) kezdetben találmokra mentek és nem sok eredménnyel jártak. Hosszabb távon viszont nagy jelentőségük volt: alapvető szerepet játszottak a gaullista Hírszerző és Katonai Akció Központ Hivatalának megszervezésében (BCRAM - Bureau central de Renseignement et d'Action militaire). Másrészt a Szabad Franciák felfedezték, hogy támaszkodhatnak a megszállt ország hazafias érzelmű lakosaira, sőt, léteztek szervezett ellenálló csoportok. Ez különösen feltűnő lett 1941. júniustól kezdve, amikor a kommunisták nyílt merényleteket hajtottak végre a németek ellen. A toborzás és a hálózatok fölötti ellenőrzés azonban súrlódásokhoz vezetett az angolokkal, akik gyakran megkerülték a Passy ezredes által irányított BCRAM-ot. Végül is megegyezés jött létre az MI francia szekciójának parancsnokával, Buckmaster ezredessel, így a szabad francia hírszerzés elvileg megőrizte függetlenségét annak ellenére, hogy a feltételeket (adó-vevők használata, rádiósok és ügynökök kiképzése, légi műveletek, stb.) teljes egészében az angolok biztosították. De Gaulle-t főként az nyugtalanította, hogy francia ellenállókkal „idegen hatalom” rendelkezik, még akkor is, ha ez baráti ország volt. Attól félt, hogy ez is a franciák megszállását erősíti a nemzeti egység rovására.

Az ellenállási mozgalmakkal való kapcsolat még több kérdést vetett fel. A probléma fontosságát mutatja, hogy az 1941-ben küldött 11 gaullista misszió több mint felének a feladata az ezekkel a csoportokkal való kapcsolat keresése, felvétele volt.²⁷ A hálózatokkal ellentétben az ellenállási mozgalmak szélesebb alapokon és sokrétű tevékenységen nyugvó, teljesen hazai kezdeményezésű és politikai irányzatok szerint azonosítható szervezetek voltak. Létrejöttük legtöbbször egy illegális újsághoz és a németellenes propagandához kötődött. Ez utóbbi, csakúgy, mint a „közvetlen”, azaz fegyveres akció jelentősebb volt az északi, megszállt zónában. Itt egész sor, a kettős (német és vichista) üldöztetés miatt egymástól szigorúan elszigetelt és gyakran kérész életű csoport látott napvilágot. A legfontosabb mozgalmak: a zömmel szocialistákat és szindikalistákat szervező *Libération-Nord* (Északi Felszabadítás); a katonatisztek, mérnökök, főtisztviselők által alapított, erősen jobboldali színezetű *Organisation civile et militaire* (Civil és katonai szervezet); továbbá a *Ceux de la Résistance* (Akik ellenállnak) és *Ceux de la Libération* (Akik felszabadítanak), főként a régi jobboldali nagy bajtársi szövetség vezetőivel; *Défense de la France* (Franciaország védelme) és *Témoignage chrétien* (Keresztény tanúság), amelyeket katolikus militánsok alapítottak; végül az igen jelentős, az illegális kommunista párt által létrehozott *Front national* (Nemzeti front), amely jelen volt mind a két zónában.

A déli, un. szabad övezetben, ahol az ellenállás a Vichy-kormány és a kollaboráció ideológiája elleni küzdelem prioritásánál fogva közvetlenül politikai jellegű volt, három nagy mozgalom született: *Combat* (Harc), amelyet Henry Frenay fogságból megszökött katonatiszt alapított és amelyhez jelentős

²⁷ MICHEL, Henri: *Histoire de la France libre*, PUF/Que sais-je ?, Paris 1980. 63.

keresztény-demokrata elemek csatlakoztak; az Emmanuel d'Astier de la Vigerie által szervezett és szocialista ill. szakszervezeti miliőben toborzó *Libération; Franc-Tireur* (Szabad Lövész), amelynek köztársasági érzelmű, gyakran a szabad kőművességhez tartozó vezetői közül legismertebb volt Pierre Lévy. A déli zóna megszállását követően alakult meg 1943 elején a Giraud tábornokhoz közel álló ORA - *Organisation de Résistance de l'Armée* (a Hadsereg ellenállási szervezete), amely bár németellenes volt, de a Vichy-rendszer átmentésére törekedett. Az ellenállók tábora heterogén volt és a mozgalmak színezetének megítélésénél az alapítók ill. vezetők pártállása, világnézete volt a mérvadó. Az első legrészletesebb felmérést róluk Eure-et-Loir megye volt prefektusa, Jean Moulin végezte el hosszadalmas, buktatókkal teli nyomozás során (1940 november-1941 szeptember).²⁸

Moulin 1941. október 20-án érkezett Angliába, ahol 1942. január 1-ig, Franciaországba történt visszarepüléséig maradt. Londoni tartózkodása idején került közel de Gaulle-hoz, annak ellenére, hogy a radikális, mélyen köztársasági érzelmű volt tisztviselő kezdetben osztotta a demokratikus emigráció bizalmatlanságát a monarchista, Maurras-párti hírében álló tábornokkal szemben. De közös alapot teremtett a „haza mindenek feletti érdeke” (*l'intérêt supérieur de la patrie*): ennek nevében vitatták meg és írták elő azokat az irányelveket, amelyek majd konfliktusokat okoznak a Szabad Franciaország és az Ellenállás között. De Gaulle szemében ugyanis a szétmorzsolódott hazai ellenállás képtelen volt a franciák összefogására és a szövetséges hatalmakkal való képviselőre. Üldöztetésük miatt nem tudták áttekinteni a katonai helyzet egészét, s egy szuverén állam létrehozására sem voltak alkalmasak. Tudatában volt azonban annak, hogy valójában a hazai ellenállók testesítették meg a Vichy-vel szembeni ellenhatalom legitimitását, és ez a realitás még sürgősebbé tette számára vezető szerepének elismertetését. És nem volt elhanyagolható a forradalmi mozgalmak veszélye miatti félelme sem. Azt az elvet képviselte tehát, hogy a londoni nyílt- és a hazai illegális küzdelem egy és ugyanaz, (a BBC által kifejtett propaganda erőteljesen hozzájárult a belső ellenállás fejlődéséhez), így a vezetés is csak egy lehet. Ezt a törekvését fejezte ki 1941. októberében, amikor is a németek elleni merényletek szörnyű következményeit tapasztalva parancsot adott ezen akciók beszüntetésére. A mozgalmak egy vezetés alatti egyesítését azonban több tényező is nehezítette: a politikai és katonai tényezők egymásba fonódása, a mozgalmak vezetőinek ragaszkodása függetlenségükhöz, bizalmatlanságuk de Gaulle politikai érzelmeinek őszinteségét illetően. Ezért 1942 folyamán egymást követték a tábornok köztársasági és demokrata hitvallásai a Londonba látogató vezetők előtt. Ekkor már keserűen kellett tapasztalnia, hogy „a magas katonai vezetők és tisztviselők, a közhatalmak tagjai, a nagykereskedelem és az ipar kapitányai [...] nemcsak hogy kihúzták magukat, de nagy részük, hacsak nem kollaborált az ellenséggel, helyeselte Vichy lemondó politikáját. Ezzel ellentétben, a Szabad Franciaország önkéntesei és az

---

²⁸ CORDIER: 63-80.

illegális ellenállás vezetői az egyszerű kisemberek, a rendfokozat nélküliek közt verbuválódtak: egyetemi tanárok, közalkalmazottak, vasutasok, munkás szakszervezetek tagjai [...]: az érdem és az érték fordított arányban volt a társadalmi ranglétrával.”²⁹ Legismertebb a Libération-Nord vezetőjének, Christian Pineau-nak adott nyilatkozat, amit 1942 májusában a szabad zóna illegális lapjai közöltek. Június 22-én a BBC-ben a gaullisták szóvivője egyértelműen kedvező fogadtatásról beszélt, de valójában sok kritika érte a deklarációt, különösen azt, hogy de Gaulle a III. Köztársaságra hárította a felelősséget az ország vereségéért.³⁰ Ennek ellenére július 14-én a tábornok a Szabad Franciaország elnevezést Harcoló Franciaországra, *France combattante*-ra változtatta, mintegy intézményesítve a külső- és belső ellenállás egybetartozását. A brit kormány rögtön elismerte az új formációt és a Nemzeti bizottmányt ennek irányító szerveként. Lényegében kezdetét vette az ellenállás gaullisták általi fagocitálásának folyamata. A mozgalmak vezetőinek olykor heves tiltakozása ellenére, és ezer veszély közepette, Moulin a tábornok utasításainak megfelelően kicsikarta az „intézményes engedelmességet”. Ez két szerv létrehozásával történt, szétválasztva egyúttal a katonai és a politikai területeket: az 1942. október 16-án megalakított Összekötő Bizottsággal elkezdődött a szabad zóna három nagy mozgalmának a fúziója; másrészt elcsatolták e mozgalmak fegyveres csoportjait és egy titkos hadseregbe (*Armée secrète*) tömörítették, aminek az élére de Gaulle egy hivatásos katonát, Delestraint tábornokot nevezte ki. Az ellenállás gaullista intézményesítését meggyorsította a szövetségesek észak-afrikai partraszállása, ami azonban nem ment ellentmondások nélkül. Míg a hazai ellenállás bázisa és a francia közvélemény jelentős része szinte összefonódott de Gaulle személyével, addig a mozgalmak vezetőinek láthatták a tábornok gyengeségét az angolszász hatalmakkal szemben.

Angolszász hadműveletek – az «Ellenállás állama» (1942. november-1944. június)

1942. november 8-án kora reggel az angol-amerikai csapatok közel százezer katonája nyolc különböző helyen elérte a marokkói és algériai partokat. A művelet megkezdésekor Rooseveltt üzenetet küldött Pétain-nek „*Kedves öreg barátom*” megszólítással, amit Churchill, tartva a politikai következményektől, átjavitattott „*1918 nagy napjainak barátja és bajtársa*”-ra.³¹ Pétain szárazon válaszolt, megbélyegezte az „*agressziót*”, ami ellen „*védekezni fogunk*”.³² Ez nem is maradt el. Az összecsapások sok veszteséget okoztak mindkét oldalon: közel 500 halott a szövetségeseknél, 1.350 a franciáknál és óriási károk a tengeri és a légi flottában (részben az amerikai katonák tapasztalatlansága miatt).

---

²⁹ MICHEL: 111.

³⁰ CORDIER: 189-190.

³¹ KERSAUDY, François: *De Gaulle et Roosevelt. Le duel au sommet*, Perrin/Tempus, Paris 2006. 154.

³² BEZIAT: 269.

Valójában az amerikaiak Henri Giraud tábornokra tettek. A 62 éves Giraud 1942. április 17-én szökött meg a Königstein-i erődítményből és hőstettnek számító teljesítményével nagy hírnévre tett szert. 27-én fogadta Pétain, akit biztosított hűségéről; ugyanakkor Giraud, hadifogoly lévén, nem lett kompromittálva a marsall kormányával és a politikához egyáltalán nem értett. Emiatt Robert Murphy algíri főkonzul és Rooseveltt személyes megbízottja már szeptemberben úgy vélte, hogy Giraud lesz a helyzet embere Észak-Afrikában: vele „fognak majd kitaposni egy harmadik utat az állami szintű kollaborációba gabalyodott vichyzmus és a londoni disszidánsok között”.³³ Az amerikaiak arra számítottak, hogy Giraud át tudja állítani az észak-afrikai francia fegyveres erőket az angolszászok oldalára. A partraszállást megelőzően Gibraltárba juttatták, ahol Eisenhower főparancsnokkal tárgyalt majd ez utóbbi helyettesével, Clark tábornokkal, s november 9-én Algírba érkezett. Rádióban negyedóránként felolvasták felhívását a harc beszüntetésére, amit azonban a francia csapatok figyelembe se vettek. Eisenhower szavaival, Giraud csődje „szörnyű csapást mért elgondolásainkra”.³⁴

A véletlen úgy hozta, hogy a Pétain utódjának számító François Darlan admirális – főparancsnoka volt minden francia hadseregnek – november 5-e óta Algírban tartózkodott. Az ő felhívására szüntek meg a harcok november 11-én és ő került az amerikaiakkal folytatott, alkudozásokkal, fenyegetésekkel, intrikákkal terhes tárgyalások középpontjába. 13-án Eisenhower elismerte Franciaország afrikai főkormánybiztosának, majd 22-én a „Clark-Darlan egyezmény” megerősítette őt a területenkivüliséget élvező szövetségesek ellenőrzésével. Darlan létrehozott egy birodalmi szövetséget az ezt kiegészítő tanáccsal és érintetlenül hagyta a Vichy-rendszer minden elemét, intézkedését. De Gaulle – szövetségesei nem avattak be a partraszállás előkészítésébe, végrehajtásába – aránylag nyugodtan reagált, sőt 8-án este feltétel nélküli csatlakozásra hívta fel észak-afrikai honfitársait. Gyorsan megváltozott a hangulata Darlan színrelépésével. A Nemzeti Bizottmány nevében közölte a londoni emigráns kormányok amerikai követével, Harold Stark admirálissal: „Megértem, hogy az Egyesült Államok megfizetik az árulók árulását, ha nekik ez hasznosnak látszik, nem szabad azonban, hogy Franciaország becsületének a rovására fizessenek”; Churchill előtt pedig kijelentette: „Önök meg fogják talán nyerni a háborút katonailag [de] el fogják veszteni erkölcsileg és csak egy győztes lesz: Sztálin”.³⁵ Az angol és amerikai közvélemény osztotta felháborodását, hisz Darlan, Laval-hoz hasonlóan, megtestesítője volt a kollaborációnak. Rooseveltt ellentmondásba került az Atlanti Chartában deklarált elveivel. Számára a háború menete volt a fontos, hogy minél több francia fogjon fegyvert. Nem látta (vagy túl jól látta...) azt az ideológiai törést, ami az ellenállást és a Vichy-rendszert elválasztotta. A kritikákra egyébként az „ideiglenes célszerűség” (*expédient provisoire*) szükségességével érvelt.

---

³³ MICHEL: 93. AZEMA, Jean-Pierre: *Jean Moulin. Le politique, le rebelle, le résistant*, Perrin/Tempus, Paris 2006. 252.

³⁴ DUROSELLE: 482-483. BEZIAT: 275.

³⁵ AZEMA: 257.

De Gaulle számított Moszkva felháborodására is, de ebben nagyot tévedett. Sztálin először Churchill-t nyugtatta meg egy üzenetében: „Ami Darlant illeti, nekem úgy tűnik, hogy az amerikaiak ügyesen használták fel őt Észak- és Nyugat-Afrika megszállásának megkönnyítésére. A háborús diplomáciának a katonai célok érdekében ki kell tudni használni nemcsak a Darlanokat, hanem magát az ördögöt is az öreganyjával együtt”; majd december 14-én Rooseveltnek részletesebben ír: „Mivel a Darlan és a hozzá hasonló személyiségek felhasználásával kapcsolatban a Szovjetunió álláspontját illetően mindenféle híreszteléseket terjesztenek, nem tartom fölöslegesnek közölni Önnek, hogy véleményem és kollegáim véleménye szerint Eisenhower politikája Darlan, Boisson, Giraud és a többiek irányában tökéletesen helyes. Nagy eredménynek tartom, hogy sikerült Önöknek Darlant és a többieket átvinni a szövetségesek Hitler ellenes táborába. Ezt annakidején Churchill úrral is közöltem”.³⁶ Úgy látszott tehát, hogy de Gaulle-t sikerült elszigetelni, amikor Jean Moulin arról tudósított, hogy a franciák túlnyomó többsége nemcsak hogy spontán lelkesedéssel fogadta a november 8-át követő eseményeket, de az amerikaiak és a francia ellenállás vezetőinek közös érdemeként értelmezte a partraszállás sikerét. Azaz, a meglehetősen angolelleses közvéleményben az amerikai vezetésű hadművelet nagyban hozzájárult a gaullisták népszerűsítéséhez. Az alkalmat megragadva Moulin egy „rendkívül fontos üzenetet” küldött a brit és amerikai kormánynak a déli övezet ellenállási mozgalmai, két nagy szakszervezet és négy politikai párt nevében. Ezek melegen gratuláltak az angolszász vezetőknek „türelmetlenül várva azt a napot, amikor fegyverrel a kézben harcolhatnak majd” a szövetségesek oldalán. A Moulin által ügyesen megfogalmazott záró részben a fentiek „hálával köszöntik Giraud tábornokot és minden franciát, akik önként csatlakoztak az Ellenállás vitathatatlan vezetőjéhez, de Gaulle tábornokhoz, aki minden eddiginél jobban maga mögött tudja az egész országot. - Semmi esetre se fogadjuk el, hogy a politikai- és katonai árulás felelősének csatlakozása úgy legyen tekintve, mint megbocsátás a múlt bűneiért. - Nyomatékosan kéri, hogy a felszabadított Észak-Afrika sorsa minél előbb de Gaulle tábornok kezébe legyen letéve”.³⁷ A gaullisták növekvő népszerűségét mutatta újabb gyarmati területek (Réunion, Szomáli partok) csatlakozása; ezen túl az angolok átengedték Madagaszkár igazgatását, ahol Vichy csapatai a Harcoló Franciaország oldalára álltak (de csak a tiszték fele).

Közben, november 11-én a németek megszállták a francia déli övezetet is, majd készültek a Toulonban horgonyzó hadiflotta megkaparintására, amit aztán 27-én de Laborde admirális megsemmisített. Ezzel a katasztrófával (az 1939-es flotta egy harmada) Darlan elvesztette utolsó ütőkártyáját a szövetségesekkel szemben. Egyre nehezebb lett egyébként vele az együttműködés, nevezetesen a Vichy rendszer represszív intézményei és a fasiszta jellegű szervezetek fennmaradása miatt. Darlan szintén akadályos lett Giraud és de Gaulle közeledésének, amit Murphy és Eisenhower szükségesnek

³⁶ Sztálin üzenetváltása az Egyesült Államok és Nagy-Britannia kormányfőivel 1941-1945, Kossuth, Budapest, 1958. I. 95. II. 43.

³⁷ AZEMA: 259.

látták a további hadműveletek érdekében. A kérdés váratlanul „megoldódott” december 24-én, amikor is egy fiatal monarchista agyonlőtte az admirálist. A gyilkosság mögött sokan a gaullisták kezét gyanították, de maga a tábornok sajnálta, hogy a „kivégzés” miatt Darlan nem kerülhetett bíróság elé.

Eisenhower mindjárt kinevezte Giraud-t a Birodalmi Tanáccsal Darlan utódként Észak-Afrika civil- és katonai parancsnokának, s az amerikaiak visszatérhettek eredeti elképzelésükhöz. A Szabad Franciák mindig különbséget tettek Darlan és Giraud közt, habár ez utóbbit se fogadták szemrehányások nélkül: megbízatása az amerikaiaktól származott, rabja maradt a Vichy-rendszer „hűbérurainak”, a hatalmat Pétain nevében gyakorolta..., és semmit sem értett meg „a belső Ellenállás elemi, népi, forradalmi természetéből”.³⁸

De Gaulle egy nemzeti egységre alapozott ideiglenes központi hatalmat kívánt létrehozni, Giraud-nak viszont a katonai tényező volt a fontos, egyetértésben az amerikaiak „helyi hatóságokra” alapozott politikájával, ideértve, hogy Roosevelték csak úgy támogatták volna a két tábornok közeledését, ha teljesen alárendelhetik a Szabad Franciák vezetőjét Darlan utódjának. Ilyen alapokon akarták az angolszász államfők „kibékíteni” a két francia tábornokot, amikor meghívták őket casablancai találkozásukra (1943. január 17-26). A meghívást de Gaulle mereven elutasította azzal, hogy kifejezetten francia vezetőkre tartozó francia ügyről volt szó. Végül is Churchill ultimátumszerű üzenetét követően ment el Casablancába január 22-én. Tárgyalásainak egy semmit mondó nyilatkozat lett az eredménye, ill. egy propaganda fénykép, amelyen Giraud és de Gaulle kezét fognak a mosolygó Churchill és Roosevelt előtt.

De Gaulle pozitívan értékelte Roosevelttel való találkozását és azt is, hogy személyesen meggyőződhetett Giraud „vichyzmusáról” és tarthatatlan helyzetéről. Ráadásul Sztálin a sztálingrádi győzelem alkalmából január 27-én biztosította a Kujbisevben tartózkodó Roger Garreaut, hogy „soha nem fog elismerni más Franciaországot, mint amelyet már elismert”, azaz a de Gaulle által képviseltet. Ezt megelőzően, január 18-án érkezett Londonba Fernand Grenier kommunista képviselő azzal a hírrel, hogy pártja csatlakozik a Harcoló Franciaországhoz. Egy héttel később pedig Moulin erőfeszítéseinek eredményeként megvalósult a volt szabad zóna három nagy mozgalmának a fúziója Egyesült Ellenállási Mozgalmak (MUR - Mouvements Unis de Résistance) néven. Ebben a helyzetben küldte Roosevelt Jean Monnet-t Algírba azzal a megbízatással, hogy Giraud politikai tanácsadójaként szervezze meg az új francia hadsereget. A Giraud által reklamált tíz motoros és három páncélos hadosztály az amerikai hadseregbe lett volna beágyazva. S mivel a francia nép nagy rokonszenvvel viseltetett ez utóbbi iránt, a megoldás visszaszorította volna de Gaulle és a belső ellenállás tekintélyét.³⁹

Giraud 1943. március 1-én fogadta Monnet-t, aki így rögzítette első

---

³⁸ MICHEL: 99. BEZIAT: 315.

³⁹ DUROSELLE: 535-536.

benyomását Königstein hősről: „Egy jóvágású, világos- és üres tekintetű férfi [akinek] az intelligenciája olyan tábornoké, aki hosszú ideig a sivatag ügyeivel foglalkozott és hajlamos az egyszerűsítésre”.⁴⁰ A magát apolitikusnak mondó, valójában szélső jobboldali meggyőződésű tábornokot sikerült Monnet-nek két hét alatt demokratára „átfesteni”. Alapvető érve az volt, hogy a szövetségesek nem fognak felfegyverezni egy reakciós, rasszista inspirációjú hadsereget: „ha Párizs megért egy misét, a szövetségesek fegyverzete is megér egy «haladó szellemű» beszédet”.⁴¹ Így 1943. március 14-én egy fogadás alkalmával a hallgatóság nagy meglepetésére Giraud elítélte az 1940-es fegyverszünetet és a Vichy-rendszert, kijelentve, hogy az ellenállás testesíti meg Franciaországot. Ezt követően a vichyszta kormánybiztosok fokozatosan visszahúzódtak és (hat hónappal az amerikaiak érkezése után!) sor került a zsidóellenes intézkedések megszüntetésére és az utolsó politikai foglyok kiszabadítására. Eltávolodva az amerikaiak helyi hatóságokra épített politikájától, Giraud elfogadta egy „központi francia szerv”, egy „kollektív döntési joggal bíró tanácskozó testület” létrehozását, sőt De Gaulle-nak azt a javaslatát is, hogy ez utóbbinak az elnökségét felváltva gyakorolják.

Közel két hónapig tartó alkudozásaik idején, 1943. május 13-án fejeződött be a szövetségesek tunéziai hadjárata, és a 20-án rendezett győzelmi ünnep demonstrálta, hogy Franciaország aktív szereplője lett a tengelyhatalmak elleni közös küzdelemnek. Ugyanakkor a hazai ellenállás egyesítése nagy nehézségekkel küzdött. A februárban elrendelt kötelező munkaszolgálatot (STO) követően tömeges lett a menekülés a partizán mozgalmak (*maquisards*-ok) felé (a Sauckel által követelt 700.000 munkásból 170.000-en mentek el Németországba) és az illegalitásban élők ellátásához óriási összegekre volt szükség. Így a Londontól kapott pénz elosztása lett Jean Moulin egyik eszköze a mozgalmak makacskodóbb vezetőivel szemben. Ebben a helyzetben tűnt fel a „svájci ügy”, amikor a jelentős *Combat* mozgalom vezetői kapcsolatot teremtettek Bernben az amerikai titkos szolgálattal és létrehoztak egy „delegációt” a helvét fővárosban. Katonai és politikai hírszolgáltatás ellenében Dullesék kilátásba helyezték havi tíz millió dollár folyósítását, ami lehetővé tett volna bizonyos lazítást a Moulintól való függőségen. A heves összecsapásokat kiváltó ügy május 4-én zárult le. Egyes szerzők szerint az amerikaiaknak nem volt szándékukban Frenay-t és mozgalmát de Gaulle ellen felhasználni, míg mások erősen kételkednek Dullesék önzetlenségében.⁴² Mindenesetre, Moulinnek sikerült a május 27-én létrehozott Francia Ellenállási Tanáccsal (CNR - Conseil national de la Résistance) intézményesen egyesíteni a hazai mozgalmakat, ami kifejezetten de Gaulle pozícióját erősítette; annál is inkább,

⁴⁰ AZEMA, Jean-Pierre: *De Munich à la Libération 1938-1944*, Ed. du Seuil/Points Histoire, Paris, 1979. 286. Henri Giraud (1879-1949) a Saint-Cyr-i katona iskola után, 1900-tól 1914-ig, Észak-Afrikában szolgált, majd 1933-tól Marokkóban a berber felkelők ellen harcolt.

⁴¹ KERSAUDY (2006): 272-273

⁴² BELOT, Robert - KARPMAN, Gilbert: *L'affaire suisse. La Résistance a-t-elle trahi de Gaulle?*, Armand Colin, Paris, 2009. 160-162. AZEMA (2006): 453.

mert Moulin egyben közölte - az amerikai kormány nagy felháborodására -, hogy az Ellenállás nem tűrné el de Gaulle alárendelését Giraud-nak.

De Gaulle május 30-án érkezett Algírba és június 3-án megszületett a Francia Nemzeti Felszabadítási Bizottság (CFLN - Comité français de libération nationale), valójában a francia szuverenitás gyakorlását magáénak tekintő központi kormányzat (7, majd június 8-tól 14 taggal), két tábornok közös elnöklétével. Jelentőségét korlátozta az a tény, hogy Roosevelt és Hull opponálása miatt nem léphetett fel a „*Francia Köztársaság ideiglenes kormánya*”-ként. Szintén az amerikaiak akadályozták meg, hogy Bogomolov Londonból Algírba tegye át hivatalát, azt követően, hogy a Szovjetunió elsőként a három nagy szövetséges közül kész volt elismerni a CFLN-t. Roosevelték nem értettek egyet azzal sem, hogy a katonai és a politikai hatalmat a két tábornok együttesen gyakorolja, és megparancsolták Eisenhowernek, hogy csak Giraud-val és ne a Bizottsággal tárgyaljon. Ez utóbbi „*kormányzati dualizmusa*” ürügyül szolgált egyébként a franciák kirekesztésére a szicíliai partraszállásban való részvételtől, sőt az az ígéret, hogy Eisenhower alá fogja írni az ő nevükben is az olasz kapitulációt (1943. szeptember 3), nem lett betartva. Július végén azonban de Gaulle kiharcolta a két hatalom szétválasztását, majd egy következő lépésben a giraudista kormánybiztosok megnyerésével meggyőzte kollégáját, hogy a főparancsnokság fejében mondjon le a CFLN közös elnökségéről. És miután de Gaulle egyedüli birtokosa lett a politikai vezetésnek, érvényesítette azt az elvet, hogy a katonai hatalmat alárendelje a politikainak. Giraud aztán visszaszerezte a helyzetbe került Korzika felszabadításakor (1943. szeptember 9 - október 4),⁴³ majd belegabalyodott a hírszerzés és kémelhárítás átszervezésébe, amiben még az amerikaiak se támogatták. Mindehhez jött a Pucheu-ügy,⁴⁴ ami elszigetelte a tábornokot saját híveitől is, míg végül, 1944. április 15-én, megkeseredve visszavonult a marokkói Mazaganba.

Algírban az „*ellenállás államának*” kiépítésében újabb állomás volt egy tanácskozó testület megalakítása 1943. augusztus 17-én. Az ellenállókból, volt képviselőkből és régi politikusokból álló testület, amely a francia nép ideiglenes képviselőjét volt hivatva ellátni, november 3-án ült össze első ízben. Az anyaországbeli CNR-nek hasonló volt a rendeltetése és szintén felölelte a politikai erőket a kommunistáktól a jobboldalig. A végrehajtó hatalmat illetően, az Algírban székelő CFLN-t Franciaországban civil- és katonai kiküldöttek képviselték.

Jóllehet Churchill nem kérte ki de Gaulle véleményét mielőtt a „*három nagy*” első alkalommal megrendezett konferenciájára, Teheránba ment volna, az angolok a szovjetekhez hasonlóan jó indulattal viseltettek a CFLN iránt, míg

---

⁴³ Az ő hadserege játszotta a főszerepet, de a kommunista ellenállók vették kézbe a községi tanácsokat.

⁴⁴ Pierre Pucheu (1899-1944) a Vichy-kormány belügyminisztereként nagy szerepet játszott a németek által kivégzendő túsok, elsősorban a kommunisták kijelölésében. A szövetségesek partraszállása után Észak-Afrikába ment, mivel Giraud ígéretet tett fogadtatására. 1943-ban a gaullista hatóságok letartóztatták, majd katonai bíróságuk halálra ítélte és 1944 tavaszán kivégezték. Algíriai körökben elterjedt a szólas: „*Un passeport signé Giraud, vous mène droit au poteau*” (Egy útlevél, amit Giraud írt alá, önt egyenesen a bitófa alá vezet). AZEMA (1979): 309.

Roosevelttel a viszony egyre feszültebb lett.

A franciaországi partraszállás távlatában a legjelentősebb ellentét a felszabadított területek igazgatása körül jött létre (lakosság élelmezése, használt pénznem, rekvirálások, stb.). Minden arra mutatott ugyanis, hogy az amerikaiak a civil adminisztrációt nem a CFLN-re akarták bízni, hanem a megszállt Olaszországhoz hasonlóan az általuk létrehozott AMGOT-ra (Allied Military Government of Occupied Territories). A vita a használandó pénznem kapcsán robbant ki, hisz a CFLN pénzkibocsátási hatóságként való kezelése ennek kormánykénti elismerését jelentette volna, ami ellen Rooseveltt szigorú utasítást adott.

Miközben zajlottak az angolszász vezetők és intézmények közti viták, véleménycserék, de Gaulle ill. a CFLN folytatták az új hatalom megszervezését. Így született meg 1944. március 21-én egy alapvető *„rendelet a felszabadított anyaország területén való civil- és katonai hatalmak gyakorlásáról”*. A lényege az volt, hogy a francia civil adminisztráció és a szövetséges katonai parancsnokság közti együttműködésnek a francia kormány által meghatározott alapokon, egyenlő felek közti tárgyalások során kell érvényesülnie. A tábornok egyébként egyre gyakrabban használta a *„kormány”* szót bizottság helyett, majd május 26-án egy rendelet a CFLN-t *„francia Köztársaság ideiglenes kormánya”*-ra (GPRF) változtatta. De Gaulle úgy vélte, hogy ezentúl nincs kérni valója az amerikai elnöktől, a formális elismerés elvesztette jelentőségét: ami számított, az a francia nemzet elismerése volt.⁴⁵

Június első hetében és 6-án, a partraszállás napján, a feszültség elérte tetőpontját, majd 13-án de Gaulle *„engedélyt kapott”* a néhány napja felszabadított Bayeux meglátogatására. A városban, amely egy alprefektus székhelye volt, nagy lelkesedés fogadta. Időt nem veszítve kinevezte az új alispánt, Normandia köztársasági kormánybiztosát és a katonai kerület parancsnokát, miközben az adminisztrációval megbízott brit- és amerikai tisztek tanácstalanul vesztegették idejüket. A közigazgatás újjászervezése hasonló módon ment végbe a többi felszabadított vidéken, és miután július 12-én az Egyesült Államok kormánya elismerte a *„CFLN”* jogát Franciaország igazgatására, hozzája kellett fordulniuk a szövetséges csapatoknak. Augusztus 25-én pedig egy széles körű megegyezés jött létre Washingtonban a francia-angolszász együttműködésről, pontosítva ennek módozatait abban a távlatban, hogy nyolc millió amerikai katona továbbítását kellett biztosítani francia földön.

---

⁴⁵ DUROSELLE: 636-637.